

РАДОЊА ВЕШОВИЋ

КЛАСИЧНА ПОЕТСКА ГРАБЕВИНА

— Подсјећање на једну прећутану поему* —

„Оно што је рђаво — пролази, и поред похвала глупости;
оно што је добро — остаје, и поред неодлучности не-
знања“

(Дени Дидро: „О драмској поезији“)

„Књажеска канцеларија“ Радована Зоговића, још од прије рата познатог црногорског и југословенског пјесника, придружује се његовом богатом и разноврсном књижевном опусу**. Но, за ово поетско остварење може се рећи да је то особена збирка стихова, која се по много чему издваја од свега што је раније објавио, а можда и од много чега што се као поезија ових година појавило у нашим књижарским изложима. Управо, та двострука изузетност није дала да се смањи актуелност ове збирке ни неоп-

* Радован Зоговић: „Књажеска канцеларија“ (НИП „Побједа“, Титоград, 1976.

** До сада штампано:

„Пламени голубови“, пјесме, „Нова књига“, Загреб, 1937. године; „Пркосне строфе“, „Култура“, Београд, 1947; „На попришту“, књижевни и политички чланци и полемика, „Култура“, 1947; „Дошљаци — Пјесме Али Бинака“, сопствено издање. Београд, 1958. Остало ван продаје. „Артикулисана ријеч“, пјесме, „Просвета“, Београд, 1965; „Пејзажи и нешто се дешава“, приповијетке, „Просвета“, Београд, 1968.; „Жилама за камен“, пјесме, избор, предговор и поговор Василија Калезића, „Графички завод“, Титоград, 1969.; „Црногорске епске пјесме разних времена“, антологија, „Графички завод“, Титоград, 1970.; „Лично, сасвим лично“, пјесме, „Просвета“, Београд, 1971.; „Књижевна суданија“, полемика, сопствено издање, Београд, 1974. „Књажеска канцеларија“, пјесме, „Побједа“, Титоград, 1976.; „Ноћ и пола вијека“, приповијетке, „Матица српска“, Нови Сад, 1978.

У рукопису: „Нема блага осим блага“, пјесме. „Кожух с по рукава“, новела, објављена само у загребачком часопису „Форум“; као проширена варијанта није штампана.

Преводи: Владимир Мајаковски, „Врло добро!“, октобарска поема, „Просвета“, Београд, 1958; друго, прерађено издање „Веселин Маслеша“, Са-

ходност да се о њој пише и послѣје толико година од њеног излажења. Поготово уз податак да је књига остала готово незапажена: изашао је само приказ Мирослава Буровића у титоградској „Побједи“, и поменуо ју је Бранко Ђопић у „Политикиној“ новогодишњој анкети.

Размишљање о овом прећуткивању, о његовој могућој позадини и свим евентуалним узроцима, претварање у памети свих оваквих или сличних случајева, узрока и повода који су до њих довели, мотивација које су их пратиле, изгледа њихова пред каснијом историјом, неизбјежно прати читање ове Зоговићеве збирке, оригиналне, идејно и естетски изузетне збирке каква се у једној литератури не појављује често. Зоговић се ухватио у коштац са нечим готово неизрецивим, са апокалиптичном силом историје која се зове власт, да је освијетли сликовитошћу пјесме. Циљ по нечем сличан ономе који је пред собом поставио и ријешѣо антички пјесник Тит Лукреције Кар пишући познату своју поему „О природи ствари“.

„Књажевска канцеларија“ је изузетна готово по свему. По извору надахнућа — архивски материјали и историјски документи; по теми — историјска прошлост; по језику — коришћење „славено-српских“ ријечи; по обиму — седамдесет пјесама укључујући ту и неколико мањих и већих поема; по естетским иновацијама — свјеже риме и супериорно владање римама, разноврсност форми и ритмова — везани стих, обнова сонета, рубаије, газеле; по угловима идејног осветљавања — антитезе, сатира, иронија, лирика, сарказам, пародија итд. Фактура стиха у овој збирци Р. Зоговића је препознатљива, његовска још из „Пркосних строфа“, гдје стих има ритам „корака сијача кад тврдо корача орањем“, али је бодје, чини се, и разноврснији и пунији — носи све слојеве смисла. Ту слојевитост је у свом приказу запазио и Мирослав Буровић.

Ни књижевни род јој није лако одредљив: као да је ерупција инспирације сама својом снагом дошла до свога облика. Али ту од стихијности нема ни трага, то је класична грађевина на којој се још при првом погледу уочава — план, организован однос дјелова и цјелине, чак се примјећује готово научна строгост у свему томе.

Негдје је речено да дјело не треба доводити у везу са неким другим да би се ваљано оцјењивало, али се за вријеме читања ове збирке „довођење у везу“ само од себе намеће. Позајмица

рајево, 1975.; Владимир Мајаковски, „Боље тање а боље“, пјесме, „Нолит“, Београд, 1967.; друго допуњено и поправљено издање („Из свега гласа“) „Веселин Маслеша“, Сарајево, 1975.; Владимир Мајаковски, „Прочитај, проскитај и Париз и Китај“, пјесме за дјецу, „Култура“, Београд, 1947.; „Петнаест совјетских песникања“, пјесме, Заједно с Десанком Максимовић, „Нолит“, Београд, 1963.; Назим Хикмет, „Писма Таранги Бабу“, поема, издање Књижевне заједнице „Петар Кочић“, Београд, 1975.; Блаже Конески, „Песме“, избор и поговор Димитар Митев, „Народна књига“, Београд, Итд.

теме из српске историје неминовно повуче мисао ка Мажуранићу; осуда безобзирног, чак перверзног насиља повуче ка Бајроуну и ка поезији декабриста; алегоричност — ка Езопу и Лафонтену; јачина моралне температуре којој је изложена једна историјска личност подсјети на Дантеов „Пакао“; димензија наслутљивог — на Чехова. Аутор је у напомени назвао збирку циклусом пјесама, али „Књажеска канцеларија“, јединством теме и обимом, подсјећа и на еп, — истина, само подсјећа. По ослоњу на писане изворе, и сама та „индиректност“, напомиње о Крлежином „Петрици Керемпуху“, насталом на основу превода немачке народне варијанте „Тила Ојленшпигела“. У сваком случају на велике облике пјесничког и уопште књижевног израза. Али су јој извори надахнућа друкчији од Крлежених — архиве, историјска документа, подручја одакле смо навикли да прозни писци, као Лалић, Босић, Кош, црпу материјале за своје приповијетке и романе.

Мотиве за ову збирку пјесама Зоговић је, како сам каже у Напомени, узео „из историјске грађе, монографија и других списа о Кнезу Милошу и његовим подручницима и жртвама“. Из Милошевих протокола (отуда и наслов збирке), из наређења, потјерница, упутстава, из молби поданика, из мемоара и записа, „оживљена“ је владавина силника „којег грде сви пороци најгаднијег тирјанина“ како је Милоша Обреновића Његош окарактерисао. Али тај излет у прошлост није никакво пјесничково удаљавање од свога доба, понајмање бијег у безвременост. Напротив. Личност и владавина овог самодршца и турског вазала најмање су за аутора били важни. Они су били само повод, средство „да удар нађе искру у камену“. Подаци са пожутјелих архивских листова само су нека врста призме, оптика за сакупљање у жижу сликовитости нечег што је много важније од књаза Милоша. Аутор само „омогућава“ самодршцу да говори, а скривени езоповско-лафонтеновски смисао одјекује из његових ријечи. Откуд му толика силовитост, и што она није и не може бити друкчија, казује сам он док чини и прича, док смишља, наређује, воли, мрзи, свети се, вреба, послушкује, омбањује, интригира, узноси се и поноси.

„Књажеска канцеларија“ изазива најразличитије асоцијације и размишљања која сежу, зависно од читаочевих знања, од владавине триумвира у старом Риму до најновије историје. Јер са кнезом Милошем, као што је познато, није прошла и логика Одаклије, обреновићевштине као филозофија разностраног вазалства, као подлост, опортунизам, грабеж. Дакле, оно што је зауставило, изјавило ослободилачки замах народних маса Србије у другом устанку, допрло је и до нашег времена, до другог свјетског рата као колаборационизам, као квислинштво. Зар и нови „кнежеви“ нијесу „умиривали“ Србију и митили фашистичке освајаче мртвим главама српских партизана, хиљада Крагујевчана, Краљевчана, Ваљеваца. Асоцијације сежу и даље, све до

култа личности, до размишљања о смислу власти уопште: кад је она циљ, кад средство; то је поетски трактат о нехуманој власти.

Али пјесник о томе ништа није рекао директно — то између строфа — и пјесама неодољиво пулсира као синтеза, као сазнање, као својеврсно вријеме свих времена. И порука која жртве из прошлости сажима у покренуту свијест. То је и блијесак српске историје на тамној позадини страдања и Милошевог свашточинства. То је и полемика с „конзервативном и реакционарном српском грађанском историографијом која је прогласила Милоша за творца нове српске државе, а не српску национално-аграрну револуцију Караборђевог времена“ („Књажевска канцеларија“, ауторова напомена) и одговор, и то какав одговор тој „историографији“ која сматра „да друштвене промјене и смјена власти настају само из мирних погодаба, вјештих маневара и откупа“. (На истом мјесту.) Ту је и генеза самодршца као друштвене појаве: онечовјечавање стања почиње „производњом“ полтрона — пандура, разних Настаса, Пекета, Пљака, Шокораца; овај у писму кнезу љуби његове ноге, „Ноге, (а не само Скут и Ручу) у Чланке, у Стопе, у След Стопа“, — и све то с великим почетним словима.

Али то је прије свега и изнад свега поезија. Мупки смјела, јасна и бритка поезија, својом оштрином дубоко хумана; младички свјежа, иако ју је аутор стварао у својим познијим годинама. Згуснута у слике које збирку чине једном великом метафором, дубоко и снажно покретачком. Али то нијесу псеудо-дубине постигнуте маниром замућивања израза, како то неки љубитељи метафизике у поезији лако постижу, већ спој инспиративног пламена и количника знања. Нема ту нејасноћа — све је јасно као и документа на основу којих је већина пјесама настала, али ова јасноћа је од презасићености, од преобила значења готово метафизички понорна. Идеја и слика сливене су у јединствен ток који је могуће остварити само кад се пјесник и борац уједно слију, без остатка. Личности говоре у првом лицу једни-не и тако се узајамно досликавају.

Попут Гојиних „Ужаса рата“, тих седамдесет пјесама драматично се смјењују уз иронично тужни осмјех аутора: кнез Милош измјењује с турским главарима „пешкеше“ — удобрава их одсјеченим главама устаника и завјереника; Марашли Али-паша и Ибрахим-паша очински Милоша савјетују: „Само нек се Мишари, нек се Иванковци не понове, па ако хоћете носите за појасом и топове“; кнез даје опроштајницу турском потказивачу Павлу Радаку и, пријетећи да га нико више не смије гонити нити му ишта узети, проглашава неважећим све раније ратне заслуге и гријехе; архимандрит Мелентије, турски удворица, подстиче Милоша примјером Немањиног прогона богумила; кнез и паше воде разговоре с одсјеченим главама — с Караборђевом и с главом хајдука попа Саве; учесници у првом устанку потуцају се и страдају као емигранти гоњени и од Турака и од

кнеза Милоша, а стражарени и од представника царске Русије која тада чува мир с Турцима. По Милошовом наређењу кнез Филип ће да батина „бушкарачу“ Јелицу из Вирова, „јер прича неке снове, јер језиком поганим на кметове чак потеже“. Али је важније како је камџија него што је камџија. Као опус то нас подсећа на перфидну пословност набијања на колац у Андрићевом роману „На Дрини ћуприја“. Истовремено то је и „сатирући“ сарказам.

Па гипку камџију узми. Па гдје гледа
и муж, и родитељи, и браћа, и јетрва и свекрва,
и село листом (да сви гледају и да виде!)
окроји — ударац да је врео и бескрван,
бескрван за почетак. И као од срџбе силовите
на хитњу — да се бројити корбач не да!

Тридесетиједан.

И стани. Као да више и нећеш. Па настави
спорије, помирљивије. Ал опет из свег маха.

Четрдесет.

И још дуже застани . . . Па опет, што ти га даје снага,
ал' још спорије, још помирљивије — савиј, савиј:
Свих педесет.

А ако само један мање оцијепиш, за трећину
једнога — леба кнежевска, кнежевски гуз приправи!
Леба ће гуњац да створе у врућу оплећину,
гуза ће чакшире да накрвари и наговни . . .

Печатом:

Милош,

Србији Књаз Верховни

„Књажевска канцеларија“ је оригинална и као здање, по унутрашњој повезаности и по својој архитектури: свака се пјесма понаша као независна цјелина, али је и присан дио веће цјелине. Нека врста вертикалне и хоризонталне „армираности“. То су — условно их назовимо — слојеви смисла, који се попут тонова на сликарском платну или лајт-мотиви у музици готово рефренски јављају у разним варијацијама и тако нарастају у својеврсне градације, допуњују се и у том допуњавању превазилазе руб значења, руб исказивог.

Један од тих „слојева“ или „планова“ који је зачет у уводној пјесми и, досљедно инкструстиран кроз читаву збирку, доприноси утиску о полидимензионалности, јесте кнежева парола о миру и тишини. У „Чаролији снијега“, једној од најбољих пјесама које је аутор досад написао, тишина коју је донио нови снијег у граду, бјелина улица, неупрљаних још траговима пролазника,

иронија је „љепоте“ живота у турско-милошевском Београду, личи на ону вату за пуњење Караборђеове оглавине, добијену из пашине апотеке.

Доброћудног ли бедема кад снијег налијега!
 О њежности оснијежених тамничких решетака!
 Данас су чак копља за главе — свијеће од снијега.
 Не цвили — нестаће од првог топлог зрака!

Облоге од пршића! Сном су тврдим уснуле мртве главе
 на кољу зида. У вилице је враћен језик.
 Не, данас у бедемима не муче и не даве,
 данас зло нигдје не може да се деси.

Чудество: висок застирач од лаког плавог када!
 Крајње га минаре, да никуд не одброди,
 да је тих и раван, растежу и држе изнад града,
 држе га да се, у граду, ништа зло не догоди.

И ништа не бива . . . Асас само удара ноћне сате.
 Однекуд са санки долети звекет жути.
 Ал' и то долази кроз нарастање чисте вате,
 и то је — да слабе спаваш, даље блудиш.

Тишина коју чувају турски стражари, тишина после је злочина, допире и из елегике „Арнајевски луг пред прољеће“. Са састанка у том лугу завјереници у Симиној буни пошли су да дижу устанак, Милош их је побио и њихове главе послао везиру — сад оне на кољу стрче „Калемегдану са бедема“. У пјесми „Свитање у лугу Радовањском“ та тишина је и друкчија и друкчије трагична. Нешто се ишчекује, а ништа се не миче. Безвољност мећудоба: „празно — ни ноћ ни дан“. Чак и травка одроњава, отреса капљу росе, јер јој је тешка. Не жели ни расањивање ни чекање у будном стању. Тишина, напета од ишчекивања, одједном је поломљена: убијен је и Караборђе на спавању и — на извору гдје се био почео умивати — његов пратилац, Грк из Хетерије, с којом се Караборђе био договорио о заједничком устанку Срба и Грка на Турке.

Из пјесме у пјесму, око те тишине и тог мира образују се постепено нови слојеви значења и наслућивања. У „Књажевом кнез-Васи јадању“ та тишина је Милошево жаљење што је његов каваз Пекета пожурио и убио двојицу виђених завјереника, Обрада и Саву, и што му је тиме одузео прилику да их сâм мучи и на мукама исциједи. У „Извјештају Кнеза левачког о опасних паса истребљењу“, које израста у симбол не баш тако давног времена, то је будност — „Надзор по кући, кућеру и по глави.“ У пјесми „Светлејши књаз, врапци и књажески момци“ та ријеч добија нови призвук: лако је с непослушницима, тек „пар кубура

у прса или с леђа, тек пар замаха кривашем“ ножем, али шта да се чини с врашцима кад књаз спава? У име тог и таквог мира књаз изриче наредбу: да се позивају и шибају „сви који ријечи рђаве зборе, који би да покваре тишину нашу“... Игуману манастира Бурђеви ступови Милош у име тог мира поручује да се окани борбе: „оружје и буна ништа не може да ријеша, ништа до свемогућа божја воља“. У име тог „мира и тишине“ књаз Милош за Црногорце каже — „они дивљаци“, а кнез Васа их назива „лудовима“ („ударили на Спуж и Подгорицу“). Пјесма „Црногорци пишу писмо књазу Милошу“, као ода борби против османлија, ода црногорској солидарности са српским устаницима под Карађорђем, на први поглед не спада овдје, али је, као контраст том „миротворству“, ипак саставни дио поменутог плана.

.....

На које год нити уводиш, све на једно
излази: Црногорци су лудови и дивљаци
што турске насилнике не сретају хљебом-сољу,
и Турке не *оче*, и Турци њих не *сине*.
Што за књаштва и кнежтва не дају вреће гроша
народних; да чанку турскоме нијесу лижичанци.
Што мржњом оштрице ножа на оштро другог ножа
на Турке мрзе. И само се бију са њима, само кољу:
срцем не будући од глине, још мање кротке глине,
заштићују — своје, отимају — своје, свете своје,
јуришем, из поточи, плијеном, из бусије —
на бој бојем!
Што с Русијом држе, а Нијемци узалуд звекћу плетом
да их какогод одврље од Русије.
Зато смо хајдуци и лудаци. О свето, трипут свето
хајдуштво слабијих на моћне хајдуке и на Јуде!
О свето лудило јунаштва — јер како другачије
да оно што бити не може, ипак *буде?*!

Постаје све јасније да је тај мир чувар ропства, мир насилника. Али га аутор контрастира и једним другим миром, оним који је својство само истинске слободе, миром који зрачи из ванредно успјеле подсмјешљиво-лирске пјесме, једне од најбољих, „Ељда и вјетар“. То је доба мирног сазријевања, „таласања, бјеласања, надлијетања.“

Тек у завршној пјесми — „Епитаф Николици, књаза Милоша берберчету“ — наслућује се коначно какав је то мир, каква тишина — да је то мир издахнутих под батинама, мир робља и гробља. Ова је пјесма и рекапитулација и врхунац књажевих (и свих књажева) злочина: злочин према дјетету је, по ријечима Достојевског, најстрашнији злочин.

То је само један од лакше наслутљивих слојева који се и сам претапа, ишчезава и поново јавља сливајући се са другим слојевима у полифонију.

И ликови извршилаца књажеве воље формирају један од таквих поетских слојева. Лишени основних људских црта, они употпуњавају и портрет силника и ауторов став: да самовлашће и почиње свођењем људи на креатуре, на слијепа оруђа спровођења наредаба. Власт је за Милоша — циљ и главни извор личног богаћења, згртања, престижа, сјаја, политичког мешетарења. Народ је објекат преко кога то он постиже, средство према коме не бира средства. Али и учеснике у диоби плијена, имања, новца, млинова, скупе одјеће и оружја, одузетих од жртава, Милошеве кавазе и уходе прати у стопу господарево подозрење — господар се и са те стране обезбеђује честим пријетњама и организованим ухођењем.

Сваки кнез у крају, на управу њему даном
у сваком селу, од људи сваких класа
(који сваки да буде неучљив, али видра)
шпионе да запати.

Да шпионе таји, да не да о њима никад гласа,
да им понешто дотура парама или храном,
да их милује. И да —
шпион шпиона будно прати.

(„Налог верховниј № — 856“)

У поеми „Књаз Милош по Србији вија Јована Петровића Кантарџију“ распрострање те моћи личи на концентричне кругове. За панчевачким кантарџијом, који је тајно био у Бесарабији а по повратку се тајно пребацио у Србију, господар шаље расписе по нахијама са подробним личним описом одјеће и понашања „смутљивца“, уз упозорење да ће сви гонитељи кантарџије, не увате ли гоњеног, чешати красте од шибачице које ће добити. Књаз ту пријети и таквој личности као што је прота Матија, свима код којих је „смутљивац“ свраћао и водио повјерљиве разговоре. Пошто је кантарџија, „вјешто скривен међу продану књашку јунад“ на скели прешао Дунав, књажеви момци и кнезови се у пјесми „Епилог“ питају:

„Шта ће, кнеже Катићу, с нама момцима сада бити?“
— Грдно ће, Шумњаче, бити. А бог види.

Та је пјесма необична не само као илустрација односа књаза и његових послушника, већ и по поступку, по крајњој сажетости и неочекиваним рјешењима, по индиректности — ехо збивања дат је кроз препричавање. У њој се рјешава напетост нагомилана у претходним пјесмама, али је то „разрешење“ —

неизвјесност изражена кроз нагађања и стрепње прогонитеља. Интересантан је и смјер кретања догађаја у овој пјесми: узбуна, пандури, потјернице иду од Ваљева к Београду, а паничка се питања крећу истим трагом — уназад. У пјесми се не каже ко пита, али се из другог ретка сваког дистиха, из одговора, види ко је питао. Утисак је: питања вапе свуда, са свих страна, висе у ваздуху. Започета књажевом пријетњом ваљевском Проти, поема се попут круга и завршава његовим одговором:

„Дај гласа, Прото! Какве ће невоље да нас стреве?“
— Бог, кнеже Јовице, зна. Ја спавам нераздјевен.

Тај слој се у појединим пјесмама претапа у књажев цинично презриви однос и према извршиоцима својих наредаба, све до свога писара Андреја и секретара Давидовића, до Вука Караџића „руског пензионера и Дон Кихота“ и свих просвећених људи, разних „здраворазумаша“, „умњака“ и „пештанаца“. Властодршци као кнез Милош увијек су зазирали од школованих људи.

И књажева „великодушност“ према својим жртвама дио је тог слоја о цинизму.

У разговору с Караборђевом мртвом главом и с мртвим Молером, њихов убица је „милостив“, обећава да ће удовицама њиховим дати понешто пензије, а кћерима и спрему за удају. Мртвој Караборђевој глави каже да га шаље себи у претходницу султану: „Први си, претходник си и у буну и у влади.“ А он, Милош, неће, вели, тамо тако — „у торби, не у завоју масно-слану“, већ „кроз шпалире, кроз плотуне и кроз ура“. „Тужба сиромаша Михајла Јовановића књазу Господару“ као и „Прошеније тополске скупштине и књажево над њим размишљање и смишљање“ — „па ви то пушчаном цијеву отворате моја врата“ — само су варијације у значењском нарастању тог слоја.

Пјесме какве су „Угодни књаза Милоша разговор с Караборђевом мртвом главом“, „Милостивејши књаз и господар сам са собом“, „Милошево о бескарактерности људи размишљање“, „Господарев ниједи разговор с десет година мртвим Молером“, „Одговор верховног књаза Србије вођи босанских бунтовника Хусеин-бегу Градашчевићу“ права су ремек дјела изругивања. Појачава их макијавелизам којим Милош плаши Турке са „борђијевцима“ — „да ће руља опет да провали у Београд“; плаши Турке Русима — „Хоћете ли руског губернатора на Зереку?“, све до сажимања те филозофије у формулу контрареволуције:

Пушку у пушку тек да постанеш преговарач.
А онда подмазуј. И пушке у народу нека стоје.
Народ царем застрашуј. Народом плаши цара.

Ко је крив Грчкој, кад по њој не стају бојне зурне,
Кад Грци „мачем и пушком судбину своју кроје“,
кад би да буну, около, потпале нове буне?

Ти милост царску извојуј — милошћу дата права!
Харачем, медом, маслом, мићењем, а не бојем.
Буне у себе ломи. Околне уновчавај.

(„Шта је Господар по повратку из Стамбола једне вечери у оаклији испричао“).

И пјесме обиљежене као „ванканцеларијско“ засебан су, претежно лирски слој. Оне својом мекоћом дају цијелој збирци посебну димензију и сазвучја.

И употреба „славјано-сербских“ ријечи и нових, народских израза, један је од елемената те слојевитости и свјежине. Доприноси не само доживљају историјског амбијента, већ појачава иронију, кад треба, као у пјесми „Од службенице Станке... Господару Милошу“, или елегичност, као у пјесми „Алексе Поповског... љубавно писмо књажевој кћери“. Таквих слојева има још — они се у својим гранањима и арабескним преплитањима јављају, и у том јављању, оним што је речено а и недореченим, сливају у жижу активираниог историјског искуства, у поетски блијесак сазнања.

Поставља се најзад и питање цјелисходности издвајања и праћења тих „планова“ или слојева. Помало то личи на деструкцију: као кад бисмо једно симфонијско дјело покушали да разложимо на његове саставне дјелове. Да ли такав поступак доприноси бољем разумијевању ионако јасног дјела, осим што пружа увид у обим и сложеност савладаног материјала, у стваралачки поступак, у гигантски подухват у овом случају. То нас питање враћа почетку, дјелу као цјелини, чијем настајању је то претходило и, уграђено у њега, чини га оним што оно јесте. „Књажеска канцеларија“ је несумњиво крупно пјесничко остварење, поезија велика и по идејној обухватности и снази, и по естетској чистоти, пуноћи и дорађености. То је, може се мирно рећи, датум у развоју црногорске поезије.

„Књажеска канцеларија“ придружила се оним нашим поетским књигама које врше велику дужност очувања појма слободе и човјека од свих могућих искушења дезоријентације и деградирања, макар то долазило и од „књажеских“ ауторитета. На том путу ова поезија већ дјелује и дјеловаће овако све док „владавину над људима не смијени управљање стварима“. Још нешто: ова збирка је и нова естетски висока потврда ауторових теоријских схватања књижевности, поезије посебно, доказ колика је улога знања и идеје у развоју талента.

Да поновимо: „Књажеска канцеларија“ је систематски прећутана — чак и од црногорских часописа. Али за нашу поезију је битно да она постоји. Постоји и испод тог ћутања које је већ шест година, као Пепељугу она зла маћеха из народне приче, држи испод корита.

Radonja Vešović

A DATE IN DEVELOPMENT OF MONTENEGRIN POETRY

S u m m a r y

The author of this essay states that famous Montenegrin and Yugoslav poet, writer of prose and essays and interpreter Radovan Zogović published, a few years ago, a book of verses »Duke's Office«. Between the bindings of this voluminous work seventy poems which, in base, form thematic-motive unity, found their place; namely, they talk about the happenings from the period of ruling of Serbian Duke Miloš Obrenović (1815—1839 and 1858—1860). The poet Zogović himself says in the Announcement that he was taking the motives for this work „from historical material, monographes and other documents about Duke Miloš and his subjugates and vicitims«.

In a detailed essay about »Duke's Office« it is mentioned that this poetic creation has not gained yet a high appraisal of the critique, although it deserves it. In a more detailed analysis of this achievement the author reviews the essential characteristics of Zogović's poetry — his progressive, humanistic standpoint, the wealth and stratification of his poetic material, the diversity and strength of expression permated with irony, brilliance and original colourite of the language e. t. c. To that analysis the conclusion follows that Zogović's »Duke's Office« classifies among the most important poetic achievements of Montenegrin writers after Njegoš's »Mountain Wreath«.

